

De tattooëerder van Auschwitz

Colofon

Copyright © 2022 voor deze uitgave

Uitgeverij XL, Deventer

ISBN 9789046314319

NUR 302

Gedrukt op papier met FSC-certificaat

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij XL, Postbus 583, 7400 AN Deventer

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam

© Heather Morris, 2018

Oorspronkelijke titel: *The Tattooist of Auschwitz*

Copyright Nederlandse vertaling:

© 2018 HarperCollins Holland

Vertaling: Karin de Haas

Kaart Europa © Nicolette Caven

Kaart Birkenau © A R Design

Originally Published in the English language as *The Tattooist of Auschwitz* by Zaffre, an imprint of Bonnier Zaffre Limited, London.

Alle rechten voorbehouden

Voor meer informatie of bestellen

www.boekenmetgroteletters.nl

Heather Morris

De tattooëerder van Auschwitz

Vertaling Karin de Haas

Dit boek is gebaseerd op de persoonlijke herinneringen van Lale Sokolov.
Alles is in het werk gesteld om de feiten met de beschikbare documenten
te verifiëren.

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

Woord van de auteur

Dit boek is fictie, gebaseerd op de getuigenissen van één man die Auschwitz heeft overleefd. Dit is geen officiële weergave van de gebeurtenissen tijdens de Holocaust. Er zijn veel verslagen en verklaringen die de verschrikkelijke feiten die toen plaatsvonden veel gedetailleerder beschrijven dan in een verhaal zou kunnen, en ik zou iedere lezer die meer wil weten naar deze documenten willen verwijzen. Tijdens zijn gevangenschap in Auschwitz-Birkenau had Lale te maken met veel meer bewakers en gevangenen dan in dit verhaal voorkomen; in sommige gevallen heb ik personages gecreëerd die zijn opgebouwd uit beschrijvingen van meerdere personen. Ook heb ik bepaalde gebeurtenissen anders of beknopter weergegeven. Hoewel sommige gebeurtenissen en gesprekken in dit boek fictief zijn, hebben de gebeurtenissen als beschreven wel degelijk plaatsgevonden en alle informatie die als feit is gepresenteerd, is zorgvuldig gedocumenteerd en onderzocht.

Heather Morris

Proloog

Lale probeert niet op te kijken. Hij steekt zijn hand uit om het stukje papier aan te nemen dat hem wordt aangereikt. Hij moet de vijf cijfers aanbrengen op de arm van het meisje dat hem het papiertje geeft. Er staat al een nummer, maar dat is vervaagd. Hij duwt de naald in haar linkerarm en kerft zo voorzichtig mogelijk een 4. Er vloeit bloed. De naald is echter niet diep genoeg gegaan, en hij moet het nog een keer doen. Ze laat niets blijken van de pijn die hij haar ongetwijfeld toebrengt. Ze zijn gewaarschuwd – zeg niets, doe niets. Hij veegt het bloed weg en wrijft groene inkt in de wond.

‘Schiet op!’ fluistert Pepan.

Lale doet er te lang over. Het is één ding om de armen van mannen te tatoeëren, maar het is afschuwelijk om de lichamen van jonge meisjes te verminken. Hij kijkt op en ziet een man in een witte jas die langzaam langs de rij meisjes loopt. Nu en dan blijft de man staan om het gezicht en het lichaam van een doodsbanige jonge vrouw te inspecteren. Ten slotte komt hij bij Lale. Terwijl Lale de arm van het meisje zo voorzichtig mogelijk vasthoudt, pakt de man haar kin en draait haar gezicht ruw heen en weer. Lale kijkt in de angstige ogen.

Haar lippen bewegen, alsof ze iets wil zeggen. Lale knijpt in haar arm om haar te waarschuwen. Ze kijkt hem aan, en met zijn mond vormt hij het woordje 'sst'. De man in de witte jas laat haar gezicht los en loopt weg.

'Goed gedaan,' fluistert hij, terwijl hij de resterende drie cijfers begint te tatoeëren – 562. Als hij klaar is, houdt hij haar arm wat langer vast dan nodig is, en hij kijkt haar opnieuw in de ogen. Met moeite tovert hij een klein glimlachje op zijn gezicht. Ze schenkt hem een nog kleiner glimlachje. Haar ogen dansen echter. Terwijl hij haar aankijkt, lijkt zijn hart tegelijk stil te staan en voor het eerst te gaan kloppen, zó hard dat het voelt alsof het ieder moment uit zijn borst kan barsten. Hij staart naar de grond, en die lijkt onder zijn voeten te wiebelen. Hij krijgt een nieuw papiertje in zijn handen gedrukt.

'Schiet op, Lale!' fluistert Pepan dringend. Wanneer hij weer opkijkt, is ze verdwenen.

April 1942

De vierentwintigjarige Lale rijdt in een rammelende trein over het platteland. Hij houdt zijn hoofd geheven, maar is volledig in zichzelf gekeerd en doet geen moeite om contact te leggen met de man naast hem. Die valt zo nu en dan met zijn hoofd op Lales schouder in slaap, maar hij duwt hem niet weg. Het is gewoon een van de vele jongemannen die in de veewagons zijn gepropt. Omdat ze geen aanwijzing hebben gekregen waar ze naartoe zouden gaan, heeft Lale zijn gebruikelijke kleding aangetrokken: een geperst pak, een schoon wit overhemd en een stropdas. Maak altijd een goede indruk.

Hij probeert te schatten hoe groot de ruimte is waarin hij is opgesloten. De wagon is ongeveer tweeënhalve meter breed, maar omdat hij het uiteinde niet kan zien, is het onmogelijk om de lengte te schatten. Hij geeft het op en doet een poging om het aantal mannen te tellen met wie hij de wagon deelt, maar ook dat blijkt onmogelijk, door de grote hoeveelheid hoofden die op en neer hobbelen. Hij weet ook niet hoeveel wagons er zijn. Zijn rug en zijn benen doen pijn. Zijn gezicht jeukt. De stoppels herinneren hem

eraan dat hij zich niet meer heeft gewassen of geschoren sinds ze twee dagen geleden aan de reis zijn begonnen. Hij voelt zich steeds minder zichzelf.

Wanneer de mannen hem bij hun gesprek proberen te betrekken, reageert hij met bemoedigende woorden, in een poging hun angst in hoop te veranderen. We staan tot onze knieën in de stront, maar laten we zorgen dat we er niet in verdrinken. Hij krijgt lelijke opmerkingen naar zijn hoofd vanwege zijn keurige kleding en zijn beschaafde manier van doen. Ze beschuldigen hem ervan dat hij afkomstig is uit de bovenklasse. ‘En kijk eens wat het je heeft opgeleverd.’ Hij probeert de woorden van zich af te laten glijden en de vijandige blikken met een glimlach te beantwoorden. Wie houd ik nou voor de gek? Ik ben net zo bang als de anderen.

Een jongeman zoekt oogcontact en wringt zich tussen de drom van lichamen door om bij hem te komen. Sommige mannen geven hem een duw of een por. Het is pas je eigen ruimte als jij die ruimte claimt.

‘Hoe kun je zo rustig blijven?’ vraagt de jongeman. ‘Ze hadden geweren. Die rotzakken hielden ons onder schot en dwongen ons om in deze... veewagons te klimmen.’

Lale glimlacht: ‘Het is ook niet bepaald wat ik had verwacht.’

‘Waar denk je dat ze ons naartoe brengen?’

‘Dat doet er niet toe. Onthoud gewoon dat we hier zijn om onze families te beschermen.’

‘Maar wat als...’

‘Het heeft geen zin om je dat af te vragen. Ik weet het niet, jij weet het niet, we weten het geen van allen. Laten we gewoon doen wat ze ons opdragen.’

‘Wij zijn in de meerderheid. Zullen we proberen om ze te overmeesteren wanneer de trein stopt?’ Het bleke gezicht van de jongeman is vertrokken van verwarde agressie. Hij balt zijn vuisten en maakt een pathetisch boksend gebaar.

‘Wij hebben vuisten, zij hebben geweren – wie denk je dat er gaat winnen?’

De jongeman zwijgt even. Zijn schouder drukt tegen Lales borst, en Lale ruikt de olie en het zweet in zijn haar. Hij laat zijn handen vallen, zodat ze slapjes naast zijn lichaam bungelen. ‘Ik ben Aron,’ zegt hij.

‘Lale.’

De mannen om hen heen kijken even hun kant op, en dan vervallen ze weer in hun zwijgende overpeinzingen. Wat ze met elkaar gemeen hebben, is angst. En jeugd. En hun godsdienst. Lale doet zijn best om niet te speculeren over datgene wat hun te wachten staat. Ze hebben hem verteld dat hij voor de Duitsers gaat werken, en dat is dan ook wat hij

van plan is te doen. Hij denkt aan zijn familie. Zij zijn veilig. Hij heeft het offer gebracht, en daar heeft hij geen spijt van. Hij zou het direct weer doen, zodat zijn dierbare familieleden thuis konden blijven en niet van elkaar gescheiden zouden worden.

Zo'n beetje elk uur – zo lijkt het – stellen ze hem dezelfde vragen. Wanneer hij het zat begint te worden, antwoordt hij: 'Wacht nou maar gewoon af.' Hij begrijpt niet waarom ze juist bij hem komen met hun vragen. Hij weet niet méér dan de anderen. Ja, hij draagt een pak en een das, maar dat is het enige zichtbare verschil tussen hem en de mannen om hem heen. We zitten allemaal in hetzelfde smerige schuitje.

Ze kunnen niet zitten in de overvolle wagon, laat staan liggen. Twee emmers doen dienst als toilet. Wanneer die vol raken, breekt er een schermutse-ling uit omdat niemand in de buurt van de stank wil staan. De emmers worden omgestoten en de inhoud stroomt over de vloer van de wagon. Lale houdt zijn koffer stevig vast, hopend dat hij zich met zijn geld en zijn kleren vrij kan kopen wanneer ze op de plek van bestemming zijn, of dat hij er op zijn minst een goed baantje mee kan regelen. Misschien is er wel werk waarbij hij zijn talenkennis kan gebruiken.

Hij boft dat hij een plekje aan de zijkant van de wa-